

## **Posudek diplomové práce Hany Pavlové *Jazykovědné termíny v mediálním diskurzu (Studie determinologizace)***

Diplomová práce je věnována tematice v české lingvistice dosud téměř nezpracované: výskytu, sémantice a funkcím jazykovědných termínů v současném mediálním diskurzu. I v širším kontextu teorie terminologie je tedy aktuální a vítaná. Zpracování vychází z vymezení a pojetí termínů v dosavadní odborné lingvistické (terminologické) literatuře (domácí i zahraniční), porovnává vybrané a základní teoretické přístupy k terminologii a aplikuje je na termíny jazykovědné. Úvodní teoretické kapitoly diplomové práce přibližují problematiku termínů a terminologie, stylistické aspekty termínů, procesy terminologizace a determinologizace. Důkladně je představena metodologie výzkumu a výběr termínů; pro účely práce byly k analýze procesů determinologizace jazykovědné termíny excerpovány z textů korpusu současné psané publicistiky SYN2013PUB. Při zpracování dokladů byly posuzovány faktory determinologizace (především role kontextu) a ukazatele determinologizace – výrazové prostředky užívané v publicistice (obrazná vyjádření, frazeologické a publicistické obraty, expresivní vyjádření, prostředky běžného vyjadřování), lexikální spojitelnost termínů, vysvětlování termínů, posuny jejich významu, změny formy a chybná užití termínů.

Uvedené jevy a procesy jsou v diplomové práci průběžně ilustrovány na excerpovaných dokladech; výskyt čtyř vybraných jazykovědných termínů (*oxymoron, holá věta, eufemismus, kondicionál*) v mediálních textech z korpusu je pak detailně analyzován a komentován v dílčích podkapitolách (4.3.4.2–4.3.4.5). Značné množství dalších dokladů je souhrnně prezentováno v devíti přílohách práce uspořádaných tematicky podle ukazatelů determinologizace uvedených v kapitole 4.3. Provedenou analýzou byla v diplomové práci potvrzena hypotéza o dynamickém charakteru determinologizace; v souladu s tím tak byla jednotlivá užití termínů vně odborného diskurzu charakterizována podle stupně determinologizace.

Na diplomové práci oceňuji především systematičnost, důslednost, důkladnost a samostatnost zpracování. Diplomantka prokázala schopnost jasně stanovit cíl, zvolit a použít vhodnou metodologii, pracovat s jazykovým materiálem i vyvodit a jasně formulovat závěry z provedené lingvistické analýzy. Text je psán vesměs přesně a jednoznačně, přehledně strukturován v celek s logicky řazenými a hierarchicky uspořádanými částmi, včetně funkčního začlenění jazykového materiálu. Diplomová práce jako celek obsahuje všechny náležité části tohoto typu odborného textu: vedle úvodních a vlastních výkladových (teoretických a analytických) částí je vybavena abstraktem a klíčovými slovy v češtině a angličtině, seznamem odborné literatury a přílohami s excerpovanými doklady. Upozornit bych chtěla především na vhodný a praktický (abecední) *Seznam analyzovaných termínů v Příloze X*, graficky vyznačující termíny, u kterých byla zaznamenána determinologizace, a naznačující způsob vyhledávání termínů v textu (pomocí filtru kolokací k odlišení významů polysémních termínů; v těchto případech byla analyzována jen spojení termínu se slovem / lemmatem).

Připomínky k diplomové práci mám jen dílčí a vesměs okrajové:

### I. Obsahová stránka – přesnost formulování:

s. 18: „Termíny mohou v textu fungovat jako různé slovní druhy, mohou být různě motivované (popisné nebo značkové), termín může být do textu začleněn v podstatě dvojím způsobem. Buď jde o běžný termín (příp. o motivovaný) a jeho význam se nevysvětluje, nebo jde o termín neznámý, a pak je v textu vysvětlen (např. definicí, ...“

- Termíny i v systému patří k různým slovním druhům, v konkrétním užití v textu je slovnědruhá příslušnost daného termínu jednoznačná.

- Stylová platnost (příslušnost k běžné slovní zásobě) a (slovotvorná) motivace termínu jsou kvalitativně odlišné charakteristiky, nelze je klást vedle sebe jako alternativní (*běžný, příp. motivovaný termín*).

s. 43: „V těchto příkladech termíny mohou mít terminologickou platnost, ale nemusí – dokladem je příklad s velmi podobným významem termínu, kde termín ve skutečnosti označuje kategorii přítomného času, byť s významem budoucnosti:

„*Současná maximální rychlost je sto třicet kilometrů v hodině. Proto namontujeme novou převodovku, se kterou se dostaneme na povolených sto padesát,*“ těší se Macík. *Používá budoucí čas, protože převodovku zatím nemá ...*“

- Ano, přesněji jde o (systémový) projev dokonavosti ve vztahu ke gramatickému času slovesa (perfektiva).

s. 44: „Termíny nemají podle tradičního vymezení příznak expresivity (viz kap. 1.2), nicméně v následujících příkladech je expresivita využita. U zkoumaných jazykových termínů se objevuje expresivita inherentní (... slabost pro zdobněliny má, jak známo, Václav Klaus. ...“

- Samotný termín *zdobnělina* (inherentně) expresivní není; expresivní bývají lexémy tímto termínem označované (tedy *zdobněliny*).

s. 44: „zapojením hovorového výrazu blábol.“

- Podle SSJČ to není hovorové substantivum – viz \**blábol* (řídový výraz).

s. 49: „Výše uvedené čtyři příklady dokládají použití pojmově vágních adjektiv, ...“

- Adjektiva *působivý, ošoupaný, přepychový, šarmantní* jsou pojmově určitá (jsou to relační adjektiva k pojmenováním substančních či dějových pojmů), spíše nejsou v uvedených kolokacích a kontextech adekvátní.

s. 60: „přívlastek může mimo jiné označovat vlastnost substantiva,“

- Přesněji jde o vyjádření vlastnosti substance pojmenované substantivem.

s. 67: „Dobrym příkladem pokročilé determinologizace je termín *kondicionál*“

- Přesněji: která determinologizace je pokročilá?

s. 73: „Jednoznačně lze k částečné determinologizaci přiřadit ty případy, ve kterých se objevuje nějaký její ukazatel – pro publicistický styl je to zejména zapojení termínu do nějaké z typických publicistických aktualizací (např. zapojení do obrazného vyjádření, do frazeologického nebo publicistického obratu apod.), ve které si termín zároveň zachovává svou terminologickou platnost.“

- Není zde rozpor: při částečné determinologizaci si termín zachovává svou terminologickou platnost?

„Příloha 1: Příklady – obrazná vyjádření“

- Takto zhuštěně formulovaný nadpis by mohl evokovat domněnku, že uvedené termíny patří k obrazným vyjádřením. Jak je správně uvedeno v textu diplomové práce, obrazná vyjádření podmiňují determinologizaci (jsou jejím prostředkem nebo k ní přispívají) – takže by bylo snad vhodnější uvést nadpis přesněji nebo tuto zkratku vysvětlit (obdobně i u dalších příloh). Viz např.:

s. 80: „Co jste jí tak strašného udělal? Ubil jsem jí *zdobnělinami*. Lepší než kladivem...“

„Nejběžnější slovníčky akronym dneska čítají kolem 300 až 400 položek,“

s. 83: „Tak to definoval náš pan prezident, o němž jsme (taky si chceme užít plurál majestaticus)“

„Hromadění předložek je jedním z jevů, které mě v českých textech vždycky rozčulovaly.“

s. 84: Ty metafory, synekdochy, metonymie a kdovíco ještě patřily nutně k výzbroji každého literáta

Příloha 5 - termín jako prostředek inovace, metajazyková vyjádření

s. 95: „Podstatné jméno změna se v nynější uspěchané době skloňuje snad stokrát denně...“

s. 95: „neudržel jsem se a začal policistům dost razantně vyčítat, že by měli spíše hlídat majetek lidí, a ne buzerovat v tomhle místě. Můj monolog byl dost dlouhý a ostrý“

s. 96: „Úmyslně zde hovořím v množném čísle“

s. 96: „Byl jsem u toho, když to říkal, a proto vím, že ten výrok nebyl tak jednoznačný, on to říkal v kondicionálu: že kdybychom chtěli jít na menšinovou vládu, tak by bylo zapotřebí napřed zrušit to bohumínské usnesení“

s. 97: „počítá i s tím, že vysoké školy se budou lišit z hlediska cílů (...). Budoucí čas je přítom ale skoro zbytečný. Rozrůžňování už začalo“

s. 97: „Kromě pestrosti a náročnosti našel Radek Haman ještě jedno substantivum, které si s letní přípravou spojuje. Vyváženost“

## II. Stylová stránka – vhodnost formulování:

s. 37: „Třetí příklad je obrazně nedokonalý, termín slovní vata je sám o sobě už obrazným pojmenováním a spojením se slovesem šermovat vzniká významově podivné spojení, který je ještě absurdnější ve spojitosti se slovesem slyšet.“

s. 37: „V mnohých případech tyto prostředky úzce souvisí s obraznými vyjádřeními, obsahují emocionalitu a evaluativnost a projevuje se v nich ...“

- Jazykové prostředky emocionalitu a evaluativnost spíše *vyjadřují*.

## III. Formální (pravopisná) stránka:

V textu se bohužel opakovaně objevují nedostatky v interpunkci, viz např.:

s. 11: „V modernějších přístupech (např. Temmerman, 2000), se však objevují“

s. 18: „a odborný text spolu tedy od počátku velmi úzce souvisí a je proto nezbytné je zkoumat“

s. 20: „Dále se publicistický styl vyznačuje modelovostí a stereotypností vyjádření, která je současně vědomě porušována a dochází tak k aktualizaci vyjádření“

s. 23: „ale také pronikáním odborných poznatků do běžné praxe a tím do běžného jazyka“

s. 32: „směřuje proces k významové diferenciaci a tedy k determinologizaci v užším slova smyslu neboli úplné“

s. 32: „je obtížné určit, zda determinologizace nějakým způsobem probíhá či nikoliv.“

s. 32: „mohou mít rysy obou těchto stylů a tedy jsou to texty stylové“

s. 35: „do prostředků publicistického stylu a jsou tak součástí prostředků stylové aktivizace.“

s. 55: „pocházejí z řečtiny nebo latiny a mají tak specifický způsob skloňování“

Závěr: Diplomová práce Hany Pavlové splňuje nároky kladené na diplomovou práci. Doporučuji ji proto k obhajobě a navrhuji klasifikovat ji **výborně**.

Praha 3. 1. 2019

doc. PhDr. Ivana Bozděchová, CSc.

vedoucí práce